

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วัยรุ่นหรือ Adolescence มาจากคำในภาษาละตินว่า Adolescere ซึ่งหมายถึง การก้าวสู่ภาวะ วัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในทุก ๆ ด้าน ทั้งทางด้าน ร่างกาย สติปัญญา บุคลิกภาพและสังคม ความแตกต่างระหว่างเพศชัดเจนยิ่งขึ้น (Coleman, J.C., 1980: 12) วัยรุ่นเป็นวัยช่วงต่อของพัฒนาการจากวัยเด็กไปสู่ วัยผู้ใหญ่ เป็นวัยที่กำลังค้นหาเอกลักษณ์ของตน มีความสามารถรู้จักคนและคนอื่น มีความคิด ระดับปฏิบัติการ (Formal operation) นั่นคือมีความสามารถในการประ เนิมตนกับตนใน อุดมคติ ซึ่งมีความสำคัญมากที่สุดคือการประ เนิมตนเห็นคุณค่าในตน (Hanes, Prawat and Grissom 1979: 850)

การเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-esteem) เป็นความรู้สึกที่บุคคลมีต่อตนเอง เกิดจากการเปรียบเทียบตนจริงกับตนในอุดมคติ โดยการประ เนิมตนค่าของตนจากลักษณะ ทางกายภาพ จิตใจ ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม ความสามารถทางสติปัญญา และ ความสามารถในด้านต่าง ๆ นอกจากนี้ การเห็นคุณค่าในตนเอง ยังเกิดจากการยอมรับของบุคคล รอบข้าง รู้สึกว่ามีคนรัก ได้รับการยกย่องหรือประสบความสำเร็จ บุคคลที่ประ เนิมตนใน ด้านดีจะเห็นคุณค่าของตนเอง แต่ถ้าประ เนิมตนออกมาในด้านลบ เช่น ไม่มีใครสนใจ ไม่ได้ รับการยอมรับ ถูกเหยียดหยามทำอะไรไม่สำเร็จ จะเกิดความรู้สึกว่าตนไร้คุณค่า ซึ่งจะมี อิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลแตกต่างกัน (Coopersmith 1984: 5; Newman and Newman 1986: 281; Maslow 1970: 45; Lawrence 1987: 4) บุคคลที่มีการเห็น ค่าในตนเองสูง จะเป็นบุคคลที่มีความสุข ไม่ค่อยเครียดหรือวิตกกังวล มีความเชื่อมั่นใน ตนเอง มองตนในด้านดี ยอมรับตัวเองและยอมรับความคิดเห็นของคนอื่น มีมนุษยสัมพันธ์ดี

ชอบการทำทนายและปรับตัวได้ดี ส่วนบุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองค่า จะไม่ค่อยเชื่อมั่นในตนเอง รู้สึกว่าคนไร้ค่า ไม่มีความสามารถ วิตกกังวล เครียด รู้สึกไม่เป็นสุข ไม่ยึดหยุ่น หลีกเลี่ยงการคบหาสมาคมกับบุคคลอื่น ๆ รู้สึกว่าคนค้อย ขี้อาย มีแนวโน้มจะเป็นโรคจิต โรคประสาทง่ายกว่า จากที่กล่าวมาชี้แสดงให้เห็นว่า ความรู้สึกต่อตนเอง มีความสำคัญต่อบุคคลในการดำเนินชีวิตในสังคมให้เป็นสุข มีกำลังใจและมีความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่ท้อแท้กับอุปสรรคต่าง ๆ จนสามารถประสบความสำเร็จในชีวิตได้ ซึ่งเป็นคุณภาพชีวิตที่สังคมต้องการ (Rasenberg 1965: 54-57; Gurney 1988: 30-31)

ดังได้กล่าวแล้วในตอนต้นว่า องค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้คนเห็นคุณค่าในตนเองสูงขึ้นคือ การยอมรับจากสังคมและคนรอบข้าง เช่น พ่อแม่ พี่น้อง และเพื่อน เป็นต้น คนที่ได้รับความสนใจ การชื่นชมยกย่องจากคนรอบข้าง มักจะมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่า คนที่ไม่ได้รับความสนใจจากคนอื่นเลย (Maslow 1970: 46) โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่กำลังต้องการความสนใจจากคนรอบข้าง โดยเฉพาะจากเพื่อนต่างเพศ การเป็นที่สนใจของคนรอบข้าง เป็นคนที่มีคนชื่นชม จะทำให้วัยรุ่นรู้สึกมีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น ทำให้มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงขึ้น บทบาททางเพศหรือคุณลักษณะความเป็นชาย ความเป็นหญิงในตัวบุคคล เป็นคุณลักษณะอย่างหนึ่งที่คนรอบข้างสามารถมองเห็นได้ และเป็นคุณลักษณะที่สามารถทำให้คนยอมรับนับถือ ชื่นชม หรือต่อต้านก็ได้ ค่านิยมของสังคมส่วนใหญ่ มักต้องการให้บุคคลมีคุณลักษณะที่สอดคล้องกับเพศของตน คือ มีคุณลักษณะความเป็นชายในเพศชาย และมีคุณลักษณะความเป็นหญิงในเพศหญิง คุณลักษณะที่สอดคล้องกับค่านิยมเช่นนี้ มักจะเป็นที่ชื่นชมของสังคมมากกว่า (Kagan, 1964 อ้างถึงใน Cook 1985: 25) ในช่วงวัยรุ่นนี้ กลุ่มเพื่อนจะมีอิทธิพลต่อบทบาททางเพศของวัยรุ่นมากพอสมควร จากงานวิจัยของ Fagott ในปี 1984 เขาพบว่า การแสดงพฤติกรรมตามความคาดหวังของสังคม จะถูกยอมรับจากเพื่อนมากกว่า คนที่แสดงพฤติกรรมของเพศตรงข้าม (Basow 1986: 127) ดังนั้นบุคคลที่มีบทบาททางเพศสอดคล้องกับค่านิยมของสังคม มักจะมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่า บุคคลที่มีบทบาททางเพศเบี่ยงเบนออกไป

ความรู้สึกว่าคนดี เป็นกฎเกณฑ์สำคัญของสุขภาพจิต และภาพพจน์ของการมีสุขภาพจิตที่ดี คือ เด็กชายและผู้ชายควรมีคุณลักษณะความเป็นชาย (masculine) เด็กหญิงและผู้หญิงควรมีคุณลักษณะความเป็นหญิง (Feminine) ซึ่งบทบาททางเพศนี้จะพัฒนาอย่าง ต่อเนื่องมาตั้งแต่บุคคลอยู่ในวัยเด็ก โดยเด็กจะเรียนรู้บทบาททางเพศที่เหมาะสมกับเพศของตนจากพ่อแม่ ตลอดจนบุคคลต่าง ๆ ในสภาพแวดล้อม (Mischl, 1976 อ้างถึงใน Kaplan and Sedney 1981: 186) บทบาททางเพศจะถูกกำหนดให้มีความแตกต่างกันระหว่างเพศชาย เพศหญิง บุคลิกภาพที่แสดงลักษณะความเป็นชาย (masculine) มักเป็นคุณลักษณะที่แสดงออกทางด้านพลังกำลังหรือความแข็งแกร่ง เช่น ความเข้มแข็ง ชอบแข่งขัน การเป็นผู้นำ เป็นต้น ส่วนบุคลิกภาพที่แสดงลักษณะความเป็นหญิง (Feminine) มักจะเกี่ยวข้องกับการแสดงออกทางด้านอารมณ์และความรู้สึก เช่น ความอ่อนโยน เมตตา กรุณา ไวต่อความรู้สึกของผู้อื่น เป็นต้น (Bem 1976: 48)

โดยแท้จริงแล้ว บทบาททางเพศมิได้แยกบุคคลเป็นแค่เพียงผู้มีลักษณะความเป็นชายกับผู้มีลักษณะความเป็นหญิงเท่านั้น ทั้งนี้ เพราะบุคคลมิใช่มีลักษณะความเป็นชายหรือลักษณะความเป็นหญิงอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียว แต่ทั้งชายและหญิงต่างมีลักษณะทั้งสองอยู่ในตนเอง เพียงแต่ว่าในผู้ชายส่วนมากจะมีลักษณะความเป็นชายสูงกว่าผู้หญิง และในผู้หญิงส่วนมากก็จะมีลักษณะความเป็นหญิงสูงกว่าผู้ชาย นอกจากนี้ลักษณะความเป็นชาย-หญิงต่างก็เป็นลักษณะที่เป็นอิสระซึ่งกันและกัน กล่าวคือ ในบุคคลหนึ่งเมื่อมีลักษณะหนึ่งสูงแล้วก็ไม่จำเป็นต้องมีอีกลักษณะหนึ่งต่ำเสมอไป ดังนั้นจึงเป็นไปได้ที่ผู้หญิงและผู้ชายบางรายอาจจะมีลักษณะความเป็นชายและลักษณะความเป็นหญิงสูงทั้งคู่หรือต่ำทั้งคู่ ดังนั้นในปัจจุบัน จึงสามารถแบ่งบุคคลตามรูปแบบเอกลักษณ์บทบาททางเพศได้เป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีลักษณะความเป็นชายสูงลักษณะเดียว (Masculine) กลุ่มที่มีลักษณะความเป็นหญิงสูงลักษณะเดียว (Feminine) กลุ่มที่มีลักษณะความเป็นชายและความเป็นหญิงสูงทั้งคู่ (Androgyny) และกลุ่มที่มีลักษณะความเป็นชายและความเป็นหญิงต่ำทั้งคู่ (undifferentiated) (Bem 1981: 1; Lenz, et.al 1985: 51-52 อ้างถึงใน สุสันtha ยิ้มแย้ม 2530: 1) บทบาททางเพศที่คาดว่าควรจะมีสุขภาพจิตที่ดีที่สุด คือ บทบาทแอนโดรจีนี (Androgyny) เพราะบทบาทนี้จะมีความยืดหยุ่นของพฤติกรรมดีกว่า ปรับตัวได้ดีกว่า และมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่า (Whitley,

1983 อ้างถึงใน Sear 1988: 456-457) ในปัจจุบันมีงานวิจัยหลายชิ้นที่พบความสัมพันธ์ระหว่างการเห็นคุณค่าในตนเองสูง กับคุณลักษณะแอนโดรจีนี้ และชายหญิงที่มีลักษณะความเป็นชายสูง (Masculine) ก็มีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองสูงเช่นกัน ตรงกันข้ามกับชายและหญิงที่มีคุณลักษณะความเป็นหญิงสูง (Feminine) และคุณลักษณะไม่เด่นชัด (Undifferentiated) จะมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำสุด (Gauthier & Kjervik, 1982; Hoftaman & Fidell, 1979; Kimlicka, Gross & Tarnai, 1983; Spence and Helmreich, 1978; Zeldow, Clark & Daugherty, 1985 อ้างถึงใน Basow 1986: 16) ทั้งนี้อาจเกิดจากความมีอคติทางสังคมที่ลักษณะความเป็นชาย มักจะเป็นที่ต้องการของสังคมมากกว่าลักษณะความเป็นหญิง ยิ่งอายุมากขึ้นเด็กหญิงยิ่งจะให้คุณค่าความเป็นชายมากขึ้นและให้คุณค่าตนเองน้อยลง (Rosenkrantz, Vogel, Bee Broverman and Broverman, 1968 อ้างถึงใน Myers 1983: 219) ดังนั้นบุคคลที่มีลักษณะความเป็นชายสูง จึงมักจะมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าบุคคลที่มีลักษณะความเป็นหญิงสูง

อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาททางเพศกับระดับการเห็นคุณค่าในตนเองดังกล่าวข้างต้น เป็นผลการศึกษาในสังคมตะวันตกเป็นส่วนใหญ่ สำหรับในสังคมไทยผู้วิจัยไม่พบเอกสารหรืองานวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้เลย สังคมและวัฒนธรรมไทย ยังมีแนวทางในการอบรมสั่งสอนเด็กบางประการที่แตกต่างจากสังคมตะวันตก ซึ่งเป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งว่า ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาททางเพศกับระดับการเห็นคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นไทย จะแตกต่างจากวัยรุ่นตะวันตกหรือไม่ อย่างไร

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด เกี่ยวกับการ เห็นคุณค่าในตน

ดูเปอร์สมิธ (Coopersmith, 1984) ให้ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-esteem) ไว้ว่าเป็นการประเมินคุณค่าของตนเอง แสดงถึงทัศนคติทั้งทางด้านบวกหรือลบ เป็นการตัดสินคุณค่าแห่งตน ทำให้บุคคลนั้นรู้สึกว่าคุณมีความสามารถ ความสำคัญ ประสบความสำเร็จและมีคุณค่า, ซึ่งสิ่งเกิดได้จากคำพูดและพฤติกรรมที่แสดงออก ซึ่งสอดคล้องกับความหมายที่นักจิตวิทยาท่านอื่น ๆ ได้ให้ไว้ดังนี้คือ

เจมส์ (James, อ้างถึงใน นิพนธ์ แจ้งเอี่ยม 2519: 16) กล่าวว่า ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นความรู้สึกซึ่งมีอยู่ในตัวบุคคลหลังจากที่เขาได้ทำอะไรสำเร็จลุล่วงไป การไม่เกิดความรู้สึกล้มเหลวหรือต่ำต้อย

ออสูเบล (Ausubel อ้างถึงใน กาญจนา พงศ์พฤกษ์ 2523: 25) กล่าวว่า เป็นความเชื่อของบุคคลว่าเขามีความสำคัญ และมีคุณค่าในฐานะที่เขาเป็นมนุษย์คนหนึ่ง

แบรนเดน (Branden, 1969 อ้างถึงใน Sukaesinee 1975: 11) กล่าวว่า เป็นความรู้สึกของการมีประสิทธิภาพแห่งตน และความรู้สึกมีคุณค่าแห่งตน ซึ่งเกิดจากการตัดสินใจกับมาตรฐานที่ตั้งไว้ คุณค่าแห่งตนจะลดลง ถ้าบุคคลล้มเหลวในการ เปรียบเทียบตนกับมาตรฐาน

โรเซนเบิร์ก (Rosenberg 1979: 30) กล่าวว่า เป็นทัศนคติในทางบวกหรือทางลบต่อตนเอง

กล่าวโดยสรุป การเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นการประเมินคุณค่าของตนเอง โดยการตรวจสอบการกระทำ ความสามารถ และการประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ทำให้บุคคลรู้สึกว่าตนเป็นคนมีความสามารถ มีคุณค่า ประสบความสำเร็จ เป็นที่ยอมรับของตนเอง และคนอื่น ซึ่งสังเกตได้จากคำพูดและการกระทำ

มาสโลว์ (Maslow 1970: 45-46) นักจิตวิทยาที่มีผลงานการศึกษาในด้านนี้มากคนหนึ่ง กล่าวถึงการเห็นคุณค่าในตนเองไว้ว่า เป็นความต้องการที่สำคัญและเข้าใจยากที่สุด เพราะขึ้นกับองค์ประกอบต่าง ๆ มากมาย การเห็นคุณค่าในตนเอง เกิดจากการยอมรับของคนอื่น โดยดูจากการตอบสนองของครอบครัว เช่น พ่อแม่ ญาติพี่น้อง และเพื่อน นอกจากนี้ยังเกิดจากการประเมินคุณค่าความสามารถ และการประสบผลสำเร็จด้วย หากการประเมินเป็นไปในด้านบวก ก็จะเกิดความเชื่อมั่นในคุณค่าแห่งตน มีความเข้มแข็ง มีความสามารถ แต่ถ้าการประเมินเป็นไปในด้านลบ จะทำให้รู้สึกว่าไม่มีคุณค่า อ่อนแอ ช่วยตัวเองไม่ได้ หากบุคคลประสบความสำเร็จในการเห็นคุณค่าในตนเอง ก็จะมีโอกาสเข้าสู่ภาวะการบรรลุถึงจรรยาแห่งตน (Self-Actualization) อันเป็นความต้องการขั้นสูงสุดของมนุษย์

มาสโลว์ แบ่งการเห็นคุณค่าในตนเองเป็น 2 ส่วน คือ

1. การเห็นคุณค่าในตนเองจากการยอมรับของตนเอง คือ ความต้องการมีความเข้มแข็ง ความสำเร็จ ความสามารถเพียงพอในการทำสิ่งต่าง ๆ ความเชื่อมั่น และมีอิสระ
2. การเห็นคุณค่าในตนเองจากการยอมรับของคนอื่น คือ ความต้องการมีชื่อเสียง เกียรติยศ ตำแหน่ง ความรุ่งเรือง มีอำนาจเหนือผู้อื่น ได้รับการยอมรับ ความสนใจ มีความสำคัญ หรือเป็นที่ชื่นชมของคนอื่น

คูเปอร์สมิธ (Coopersmith 1981: 37-38) แบ่งองค์ประกอบที่มีผลต่อการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองไว้ 4 องค์ประกอบ คือ

1. การได้รับการยอมรับนับถือจากบุคคลสำคัญรอบข้าง
2. การประสบความสำเร็จในชีวิต ตามสถานภาพของคนในสังคม และสังคมเห็นพ้อง เช่นกัน โดยมีปัจจัยย่อย ๆ ดังนี้คือ
  - 2.1 การมีอิทธิพลและการควบคุมคนอื่นได้ ซึ่งแสดงถึงความมีอำนาจ
  - 2.2 การได้รับการยอมรับ ความสนใจ ความรักใคร่ ซึ่งทำให้คนรู้สึกว่ามีค่า
  - 2.3 การเป็นบุคคลที่มีศีลธรรม ตามมาตรฐานของสังคม ซึ่งแสดงถึงการเป็นบุคคลที่มีคุณงามความดี น่าเชื่อถือศรัทธา
  - 2.4 การประสบความสำเร็จตามความมุ่งหวัง ซึ่งแสดงถึงการมีความสามารถ
3. ความพยายามที่จะให้ได้มาในสิ่งที่ตนต้องการ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและสำคัญ
4. ขอบเขตของความสามารถที่จะวัดผลกระทบท่อบุคคล ความวิตกกังวล เพื่อให้เกิดสภาวะสมดุลย์

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง คูเปอร์สมิธ (Coopersmith, 1981 อ้างถึงใน ศศิกานต์ ธนะโสธร 2529: 8) พบว่า องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองมี 2 ประเภทคือ ประเภทที่เป็นลักษณะเฉพาะ

ของบุคคล ซึ่งเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าจากตนเองในด้านต่าง ๆ และประเภทที่เป็นส่วนประกอบภายนอก ซึ่งเกี่ยวกับการได้รับการเห็นคุณค่าจากคนอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ มาสโลว์ ดังจะกล่าวพอสังเขปดังนี้คือ

1. องค์ประกอบที่เป็นลักษณะเฉพาะของบุคคล ประกอบด้วย

1.1 ลักษณะทางกายภาพ

ลักษณะรูปร่างหน้า การมีสุขภาพแข็งแรง ความแคล่วคล่องว่องไว มีอิทธิพลต่อความพอใจในคนมาก ทั้งนี้เพราะรูปร่างที่ปรากฏ จะเป็นตัวทำให้เกิดความประทับใจในตนเอง ซึ่งเกิดจากความคิดเห็นของคนอื่นต่อรูปร่างของเรา ทำให้เกิดการเห็นคุณค่าในตนเองสูง คนส่วนใหญ่มักให้ความสำคัญกับรูปร่างลักษณะภายนอกมาก โดยพิจารณาจากการที่บุคคลยอมใช้จ่ายเงินจำนวนมาก เพื่อการซื้อเครื่องสำอางค์ เสื้อผ้า การทำศัลยกรรมตกแต่งต่าง ๆ บางทีอาจจะ เป็นเพราะว่าสังคมให้ความสำคัญกับรูปลักษณ์ภายนอกมากเกินไปก็ได้ (Coopersmith 1981: 120-123; Deaux 1988: 76, Shaver 1987: 257)

1.2 สมรรถภาพ ความสามารถและผลงาน

การเห็นคุณค่าในตนเอง ขึ้นกับความสามารถในการทำสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จ ทั้งในด้านการเรียนและสังคม การได้รับผลสำเร็จตามที่ตนต้องการ จะทำให้เกิดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง ในทางบวก แต่ถ้าผลงานล้มเหลว ก็จะทำให้เกิดความรู้สึกต่อตนเองในทางลบ หากเป็นเด็กในวัยเรียน สติปัญญา และสัมฤทธิ์ผลในการเรียน จะมีส่วนในการทำให้เกิดความรู้สึกที่ดี หรือไม่ต่อตนเองได้ แต่เด็กบางคนที่มีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนต่ำ ถ้ามีความสามารถในด้านอื่นทดแทน เช่น การกีฬา ศิลปะ ก็จะมีรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง เท่ากับคนที่ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงได้เช่นกัน (Coopersmith 1981: 123-125; Deaux 1988: 74)

1.3 ภาวะอารมณ์ ความรู้สึก

ภาวะอารมณ์เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกพอใจ ความเป็นสุข หรือความวิตกกังวล หรือภาวะอื่น ๆ ที่อยู่ในตัวบุคคล ความรู้สึกของบุคคลมีความสัมพันธ์กับการเห็นคุณค่า

ในตนเอง คนที่มีความรู้สึกต่อตนเองในทางที่ดี เช่น คิดว่าตนเป็นคนมีความสามารถ ชื่นชมตนเอง พอใจในตนเอง เป็นต้น จะมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองมากกว่าคนที่มีความรู้สึกต่อตนเองในด้านลบ เช่น คิดว่าตนด้อยความสามารถ ไม่มีค่า วิตกกังวล เป็นต้น (Coopersmith 1981: 130-134)

1.4 ปัญหาต่าง ๆ และโรคภัยไข้เจ็บ

คนที่มีความสุขภาพกายและสุขภาพจิตไม่ดี จะมีความสัมพันธ์ในด้านลบกับระดับการเห็นคุณค่าในตนเอง ดังเช่นงานวิจัยของ โรเซนเบิร์ก (Rosenberg) ในปี 1965 ที่พบว่า วัยรุ่นชายที่มีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ มีแนวโน้มเป็นโรคประสาทได้ง่าย ไม่ค่อยมีเสน่ห์ในสังคม ปรับตัวยาก และถูกคาดหวังว่าจะประสบผลสำเร็จได้ยาก (Gurney 1987: 28; Coopersmith 1981: 134-138)

1.5 ค่านิยมส่วนบุคคล

การเห็นคุณค่าในตนเองของแต่ละคน ขึ้นกับค่านิยมและการประเมินตนกับสิ่งต่าง ๆ ที่เขาให้ความสำคัญแตกต่างกัน บุคคลมีแนวโน้มที่จะใช้ค่านิยมของสังคม เป็นตัวตัดสินคุณค่าของตน ถ้าค่านิยมของเขาสอดคล้องกับสังคม จะทำให้มีการเห็นคุณค่าเพิ่มขึ้น แต่ถ้าค่านิยมส่วนตัวไม่สอดคล้องกับสังคม บุคคลจะมีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำลง (Coopersmith 1981: 138-142)

1.6 ความปรารถนา

การเห็นคุณค่าในตนเองขึ้นกับการประเมินความสามารถ ผลงานของตนกับเกณฑ์มาตรฐานของตน ถ้าบุคคลมีความสามารถหรือผลงานตรงตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ก็จะมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองสูง แต่ถ้าบุคคลนั้นมีความปรารถนาสูงเกินไป ก็จะทำให้เกิดการเห็นคุณค่าต่อตนเองต่ำ เนื่องจากความล้มเหลวของตน (Coopersmith 1981: 142-148)

1.7 เพศ

สังคมและวัฒนธรรมส่วนใหญ่มักจะให้ความสำคัญกับเพศชาย การประสบความสำเร็จของเพศชาย มักจะถูกมองว่าเกิดจากความสามารถ แต่ถ้าเป็นผู้หญิงกลับถูกมอง

ว่า เป็นเพราะความพยายามหรือความโชคดี ดังนั้นผู้ใหญ่จึงพบว่าเพศชายมีความพอใจในคนสูงกว่าเพศหญิง (Shaver 1987: 257) แต่อย่างไรก็ตาม ทศนคติต่อผู้หญิงและระดับการเห็นคุณค่าต่อตนเองมีความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมด้วย (Spence 1978: 56)

ผลการศึกษานี้ของนิพนธ์ แจ็งเอี่ยม (2519) ไม่สอดคล้องกับข้อสรุปของคูเปอร์สมิธ คือไม่พบความแตกต่างระหว่างเพศหญิงและเพศชาย ในเรื่องการเห็นคุณค่าในตนเอง

2. องค์ประกอบที่เป็นส่วนประกอบภายนอก

2.1 ความสัมพันธ์กับครอบครัว

บรรยากาศในครอบครัว จะมีอิทธิพลต่อความรู้สึกต่อตนเองของเด็กมาก ครอบครัวที่อบอุ่น มีความเข้าใจกัน ให้ความรักและการดูแลเอาใจใส่อย่างดี จะทำให้เด็กเห็นคุณค่าในตนเองสูง จากงานวิจัยของ คูเปอร์สมิธ ในปี 1967 พบว่า ในเด็กวัยรุ่นอายุระหว่าง 10-12 ขวบนั้น การยอมรับเด็ก ยอมรับความคิดเห็น การกำหนดขอบเขตให้เด็กทำตาม แล้วดูแลให้ทำตามขอบเขต การให้อิสระในการคิดการกระทำ และการยอมรับการแสดงออกตามที่กำหนด จะมีอิทธิพลต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง นอกจากบรรยากาศในครอบครัวแล้ว บุคลิกภาพของพ่อแม่ ค่านิยม ก็จะมีอิทธิพลต่อลูกเช่นกัน พ่อแม่ที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูง มีความมั่นคงทางอารมณ์ มีความยืดหยุ่น มั่นใจในตนเอง มีสัมพันธภาพที่ดีกับลูก จะทำให้เด็กเกิดการเห็นคุณค่าในตนเองสูงเช่นกัน (Coopersmith 1981: 236; Rubin & McNeil 1981: 317 อ้างถึงใน สุใจ ดังทรงสวัสดิ์ 2532:10; Shaver 1987: 257)

2.2 โรงเรียนและการศึกษา

บรรยากาศในโรงเรียนและครู จะมีส่วนช่วยในการสนับสนุนการเห็นคุณค่าในตนเองต่อจากที่บ้าน บรรยากาศในโรงเรียนที่เปิดโอกาสให้เด็กมีกิจกรรมต่าง ๆ แสดงออกถึงทักษะต่าง ๆ และความสามารถ การฝึกให้เด็กแก้ไขปัญหาคำต่าง ๆ จะเป็นการส่งเสริมให้เด็กเกิดความมั่นใจในตนเอง ภาคภูมิใจในตนเอง (Coopersmith 1984: 9-10) ส่วน

บุคลิกภาพของครู เช่น ลักษณะทางกายภาพ อารมณ์ ความสนใจ ความรักความอบอุ่นที่มีต่อเด็ก ทศนคติค่อนักเรียน เป็นต้น เหล่านี้ล้วนแต่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กทั้งสิ้น (Good, 1970 อ้างถึงใน สุใจ คังทรงสวัสดิ์ 2532: 11)

ผลการวิจัยที่สนับสนุนว่า การเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นผลมาจากประสบการณ์ทางการเรียน ได้แก่ การศึกษาของ เมอร์ริสัน ในปี 1973 ที่พบว่า นักเรียนที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ และเช่นเดียวกับงานวิจัยของสายฤดี ในปี 1980 ที่พบว่า นักเรียนที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ จะส่งผลกระทบต่อการเรียน เกิดความรู้สึกด้อย ขาดความสามารถ เกิดความรู้สึกแปลกเปลี่ยนแปลง วิตกกังวล คับข้องใจ จะพยายามปกป้องตัวเอง และมีทัศนคติในทางลบต่อตนเอง (สุใจ คังทรงสวัสดิ์ 2532: 11)

2.3 สถานภาพทางสังคม

สถานภาพทางสังคมที่แตกต่างกัน การเปรียบเทียบคนกับบุคคลอื่น เช่น ตำแหน่งการงาน บทบาททางสังคม วงศ์ตระกูล สถานะทางเศรษฐกิจ เป็นต้น จะทำให้บุคคลได้รับการปฏิบัติทางสังคม. คนรอบข้างแตกต่างกัน ในคนที่มีสถานะทางสังคมสูง มักจะได้รับการปฏิบัติที่ดีกว่า ทำให้เกิดการเห็นคุณค่าในตนเองสูง ซึ่งตรงข้ามกับคนที่มีสถานะทางสังคมต่ำ แต่จากการศึกษาพบว่า สถานภาพทางสังคม มีความสัมพันธ์กับการเห็นคุณค่าในตนเองไม่เด่นชัด เพราะบุคคลที่มาจากสถานภาพทางสังคมต่ำ มีทั้งบุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูง และบุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ (Coopersmith, Rosenberg อ้างถึงใน Coopersmith 1981: 82-84)

2.4 เพื่อน

กลุ่มเพื่อนจะมีอิทธิพลต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง เช่นกัน การเป็นที่ยอมรับในกลุ่มเพื่อน เป็นที่ไว้วางใจของเพื่อน มักจะทำให้เห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าคนที่ไม่ได้รับการยอมรับจากเพื่อน ไม่เป็นที่สนใจของเพื่อน บุคคลที่อยู่ในกลุ่มเพื่อนที่ชอบคำหิติดีเยินและเยาะเย้ยเขาอยู่เสมอ จะทำให้เขาเกิดการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ จากงานวิจัยของ

โรเซนเบิร์ก (Rosenberg, 1965) พบว่า คนที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ มักจะเป็นคน
เจียมขริม ซอมเก็บตัว และไม่เป็นที่ไว้วางใจของเพื่อน (Gurney 1987: 28; Rosenberg
1965: 158)

แนวคิดเกี่ยวกับบทบาททางเพศ

มนุษย์ทุกคนที่เกิดมาจะถูกกำหนดความเป็นชายหรือหญิงโดยลักษณะทางชีววิทยาที่เกิดมา
ตัวเด็กและอยู่กับเด็กนั้นตลอดไป เด็ก ๆ จะพัฒนาทฤษฎีปัญญาให้รู้จักเพศของคนและของผู้อื่น
ซึ่งในระยะแรก ๆ เด็กจะใช้วิธีการสังเกตลักษณะภายนอกก่อน ต่อมาก็คงดูที่ลักษณะทาง
สรีรวิทยา ซึ่งความรู้นี้ก็จะเป็นพื้นฐานในการกำหนดความเป็นผู้ชาย ผู้หญิงต่อไป ยกเว้น
ในพวกลักเพศ (Transsexuals) เท่านั้นที่คิดว่าตนอยู่ในร่างของเพศตรงกันข้าม โดยส่วนใหญ่
แล้วมนุษย์ทุกคนที่เกิดมา มักจะยอมรับเพศที่เกิดมาพร้อมกับคน และไม่ต้องการที่จะเปลี่ยนแปลง
เพศแต่อย่างใด (Spence, J.T. 1978: 12)

ความรู้ว่าเราเป็นชายหรือเป็นหญิง หรือ Gender Identity เป็นความรู้สึกที่เกิด
ในช่วงระหว่าง 2-3 ขวบ เด็กจะตระหนักถึงเพศของคนอย่างดีและสามารถบอกเราได้ว่า
ตัวเขาเป็นชายหรือเป็นหญิง และเมื่อเด็กอายุ 4-5 ขวบ เด็กจะสามารถแยกแยะคนอื่นได้
ว่าเป็นชายหรือเป็นหญิง แต่อย่างไรก็ตาม เด็กเล็ก ๆ ส่วนใหญ่ยังคิดว่าเขาสามารถเปลี่ยน
แปลงความเป็นชายหรือความเป็นหญิงได้ถ้าเขาต้องการ ด้วยการเปลี่ยนเสื้อผ้าหรือทำให้
เหมือนเพศตรงกันข้าม (Rohlberg, 1966) แต่เมื่อเด็กอายุมากขึ้น มีการผสมผสานกันระหว่าง
ประสบการณ์และความบรรลุมิติภาวะ จะทำให้เด็กเหล่านี้มีความก้าวหน้าของพัฒนาการทาง
จิตใจมากขึ้น เด็กจะเข้าใจความเป็นชาย, หญิง, ระดับน้ำ หรือคุณสมบัติทางกายภาพอื่น ๆ ขึ้น
พัฒนาการที่สำคัญก็คือ เมื่อเด็กเข้าใจว่าความเป็นชาย-หญิงนั้นจะคงที่ เปลี่ยนแปลงไม่ได้
(Sear, D.O, 1988: 469)

บทบาททางเพศมีความแตกต่างกันระหว่างวัฒนธรรม แต่บรรทัดฐานของบางสังคมก็
เป็นสากล เช่น ชายเป็นนักรบ หญิงดูแลบุตร เป็นต้น การเอาอย่างบทบาททางเพศ ทำให้
เกิดความแตกต่างระหว่างหญิง-ชาย แต่เป็นที่น่าสังเกตอย่างยิ่งว่า สังคมของเราส่วนใหญ่

มักจะมีอคติต่อลักษณะของชาย-หญิง ลักษณะของชายมักจะเป็นที่ต้องการของสังคมมากกว่า (Rosenkrantz, Vogel, Bee, Broverman & Broverman, 1968) ยิ่งอายุมากขึ้น เด็กหญิงจะให้คุณค่ากับความเป็นชายมากขึ้น และให้คุณค่ากับตนเองน้อยลง ทำให้ความแตกต่างทางเพศเด่นชัดขึ้น (Hanes, Prawat and Grissom 1979: 850; Kaplan and Sedney 1980: 53)

ในสมัยก่อนเชื่อว่า บทบาททางเพศมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน ลักษณะความเป็นชาย ความเป็นหญิง เป็นลักษณะ 2 ขั้ว (Bipolar Continuum) กล่าวคือ เมื่อบุคคลมีลักษณะใดสูงจะมีอีกลักษณะหนึ่งต่ำ แต่จากงานวิจัยในระยะหลังยืนยันว่า ลักษณะความเป็นชายและลักษณะความเป็นหญิงนั้น มีลักษณะเป็นอิสระแยกจากกัน (Bem 1974: 155) ดังนั้นคุณลักษณะความเป็นชายหรือความเป็นหญิง มิได้เป็นคุณลักษณะเฉพาะของเพศใดเพศหนึ่งเท่านั้น แต่เป็นคุณลักษณะที่พบได้พร้อม ๆ กันทั้งในชายและหญิง เพียงแต่ส่วนใหญ่จะพบว่า ผู้ชายมักจะมีคุณลักษณะความเป็นชายสูงกว่าลักษณะความเป็นหญิง และในหญิงจะมีคุณลักษณะความเป็นหญิงสูงกว่าลักษณะความเป็นชาย นอกจากนี้ยังมีบุคคลอีกประเภทหนึ่งที่มีลักษณะความเป็นชายสูงในขณะเดียวกัน ก็มีความเป็นหญิงสูงด้วยเช่นกัน ซึ่งเรียกลักษณะบทบาททางเพศแบบนี้ว่า แอนโดรจีเนีย (Androgyny) (Sear 1988: 469) บุคคลที่มีบทบาททางเพศแบบนี้ เชื่อว่าจะสามารถตอบสนองต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ได้กว้างขวางกว่าบุคคลที่มีลักษณะบทบาททางเพศเฉพาะเพศใดเพศหนึ่ง มีการยึดหยุ่นของพฤติกรรมในการตอบสนองต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ดีกว่า มีการปรับตัวในสังคมปัจจุบันดีกว่า มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูง ซึ่งเป็นผลให้สุขภาพจิตดีตามมา และประสบความสำเร็จในชีวิตมากกว่า (Kaplan and Sedney 1980: 338-339; Heilbrun 1981: 1106-1107)

การเรียนรู้บทบาททางเพศ

การเรียนรู้บทบาททางเพศ เป็นการที่บุคคลรับเอาบุคลิกลักษณะบางอย่างของบุคคลอื่นมาเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพของตน การเรียนรู้บทบาททางเพศเกิดขึ้นตั้งแต่วัยต้นของชีวิต กล่าวคือ เด็กจะเริ่มเลียนแบบบทบาททางเพศโดยดูจากพ่อแม่และบุคคลใกล้ชิด และโตขึ้นก็จะ

เรียนรู้โดยสังเกตจากบุคคลในสังคม การเรียนรู้บทบาททางเพศ จึงเป็นการที่เด็กซึมซาบเอา ลักษณะ (Characteristics) ความเชื่อ (beliefs) ทัศนคติ (attitudes) ค่านิยม (values) และพฤติกรรม (behaviors) ทางเพศของบุคคลในสภาพแวดล้อม เพื่อสร้างบุคลิกภาพของเด็ก เพื่อให้เกิดเอกลักษณ์แห่งตน

กระบวนการนี้เกิดได้อย่างไร เด็กเรียนรู้บทบาทที่เหมาะสมกับตนได้อย่างไร ตามทฤษฎีจิตวิเคราะห์ เชื่อว่า เกิดจากการถอดแบบจากพ่อแม่เพศเดียวกับตน (Identification) ส่วนทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม เชื่อว่าพฤติกรรมที่เหมาะสมของเด็กจากการให้รางวัลและการลงโทษ หอ ๆ กับการเรียนรู้จากการสังเกตตัวแบบ ส่วนทฤษฎีพัฒนาการทางพุทธิปัญญาเชื่อว่า เด็กเรียนรู้บทบาทตนเองจากการประทับตราตนเองว่าเป็นชายหรือหญิง (Bem 1981: 354-364) แต่ในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างและปรับปรุงแบบสอบถามตามทฤษฎีของแบบ Bem ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ทฤษฎีสกีมาทางเพศ (Gender Schema Theory)

Sandra Lipsitz Bem แห่งมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด (Stanford University) ได้อธิบายขบวนการเรียนรู้บทบาททางเพศ โดยใช้ทฤษฎีสกีมาทางเพศ โดยกล่าวว่า สกีม (Schema) เป็นโครงสร้างทางพุทธิปัญญาที่คอยเก็บรวบรวมข่าวสารต่าง ๆ เมื่อมีการรับรู้ตัวกระตุ้นจากสิ่งแวดล้อม สกีมานี้จะทำหน้าที่ย่อยข่าวสารใหญ่ ๆ ให้เนืองนองเรียบเรียงข้อมูลให้ง่ายขึ้น แล้วเก็บเข้าระบบความจำ สกีมาจะช่วยให้การรับข่าวสารใหม่ ๆ รวดเร็วขึ้น (Alba & Hasher, 1983; Cantor & Mischel, 1977; Markus, 1977; Taylor & Crocker, 1981 อ้างถึงใน Payne, Connor and Colletti 1987: 937) การเก็บข่าวสารแบบเป็นสกีมา จะมีประสิทธิภาพกว่าการเก็บแบบไม่เป็นสกีมา ทั้งการเก็บข้อมูลเข้าระบบความจำ และการเรียกออกมาใช้จะทำได้ง่ายและมีประสิทธิภาพกว่า Bem กล่าวว่า บุคคลที่มีบทบาททางเพศตรงกับเพศที่แท้จริงของตน (Sex-typed) คือ มีคุณลักษณะความเป็นชาย (Masculine) ในเพศชาย และมีคุณลักษณะความเป็นหญิง (Feminine) ในเพศหญิง เกิดจากการมองเห็นตนเองโดยใช้สกีมาทางเพศ (Gender Schema) ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้เนื้อหาของสังคมว่า ลักษณะไหนสอดคล้องกับเพศของตน ในขณะที่เดียวกัน เด็กก็จะเปรียบเทียบสกีมานี้กับความชอบ

ทัศนคติ พฤติกรรมและลักษณะบุคลิกของคนด้วย ส่วนบุคคลที่มีบทบาททางเพศไม่ตรงกับเพศ
 ของคน (Non Sex-typed) คือ บุคคลที่มีคุณลักษณะความเป็นหญิงและความเป็นชายสูงทั้งคู่
 (Androgyny) และบุคคลที่มีคุณลักษณะความเป็นหญิงและความเป็นชายต่ำทั้งคู่
 (Undifferentiated) จะต่างจากพวกที่มีบทบาทตรงตามเพศของคน ตรงการแสดง
 ข่าวดสารเกี่ยวกับบทบาททางเพศของคน อัตมโนทัศน์ (Self concept) และพฤติกรรม
 มักจะไม่ได้เกิดจากพื้นฐานสภิกษามบทบาททางเพศหรือค่านิยมของสังคม หัวใจของทฤษฎีสภิกษา
 บทบาททางเพศ คือ เป็นทฤษฎีของกระบวนการ (Process) ไม่ใช่เนื้อหา (Content)
 บุคคลที่มีบทบาททางเพศตรงตามเพศของคน (Sex-typed) จะถูกมองเป็นขบวนการสร้าง
 คนเองให้เป็นชายหรือหญิงตามที่สังคมต้องการ อัตมโนทัศน์และพฤติกรรมเกิดจากสภิกษาซึ่ง
 ตรงข้ามกับบุคคลที่มีลักษณะบทบาททางเพศไม่ตรงตามเพศของคน (Non-Sex-typed)

แนวความคิดของ เบมและคาแกน (Bem 1974, 1979; Kagan, 1964 อ้างถึงใน
 Cook 1985: 25) เชื่อว่า บทบาททางเพศประกอบด้วยพฤติกรรมและคุณลักษณะ เฉพาะตัว
 ตัวของเพศชายและเพศหญิงที่แตกต่างกัน การจะบอกว่าคุณคน มีลักษณะความเป็นหญิงหรือลักษณะ
 ความเป็นชาย จะดูได้จากพฤติกรรมที่บุคคลนั้นตอบสนองต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสภาพแวดล้อม
 โดยสังคมแต่ละสังคมจะมีมาตรฐานที่เหมาะสม เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมที่พึงปรารถนาสำหรับ
 แต่ละเพศ ซึ่งบุคคลที่มีลักษณะตรงตามเพศจะมีการตอบสนองต่อสภาพแวดล้อม ในลักษณะ
 พฤติกรรมที่เพศคนพึงกระทำเท่านั้น แต่บุคคลที่มีลักษณะ แอนโดโรจีนีจะมีอิสระในการกระทำ
 พฤติกรรมโดยไม่ต้องอาศัยบทบาททางเพศของสังคมเพียงอย่างเดียว ซึ่งจะทำให้บุคคลที่มี
 ลักษณะแอนโดโรจีนีสามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดี ซึ่งจุดนี้เองที่ Kagan มี
 ความคิดเห็นแตกต่างจาก Bem Kagan สรุปว่า บุคคลที่มีลักษณะตรงตามเพศเป็นสิ่งดี เพราะ
 ง่ายต่อการเรียนรู้และการแสดงออกถึงคุณลักษณะของคนตามที่สังคมพึงปรารถนา แต่ Bem
 กล่าวว่า ลักษณะที่ตรงตามเพศนั้นก่อให้เกิดผลทางลบ ทั้งนี้เนื่องจากการขาดความยืดหยุ่นต่อ
 สถานการณ์เพราะต้องแสดงบทบาทตามที่มาตรฐานสังคมกำหนดไว้ การไม่ยึดบทบาทตามที่สังคม
 กำหนด แต่ยืดหยุ่นตามสถานการณ์ เรียกคนที่มีลักษณะนี้ว่า แอนโดโรจีนี (Androgyny) ที่
 ประสบความสำเร็จในการตอบสนองต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้มากกว่า สามารถปรับตัวในสังคม
 ได้ดีกว่า (Bem, 1976 อ้างถึงใน Cook 1985: 25)

ทฤษฎีสกีมาทางเพศ (Gender Schema Theory) มีรากฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางพุทธิปัญญา (Cognitive Developmental Theory) และทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) Huston (1983: 400 อ้างถึงใน Cook 1985: 28) กล่าวว่า ทฤษฎีสกีมาทางเพศและทฤษฎีพัฒนาการทางพุทธิปัญญา จะเน้นร่วมกันในเรื่อง โครงสร้างและกระบวนการของกระบวนการความคิดความเข้าใจ (Cognitive Process) ของแต่ละบุคคล โดยที่มีการซึมซับลักษณะบทบาททางเพศของตน และมีการปรับโครงสร้างทางปัญญาทำให้เกิดอัตมโนทัศน์เกี่ยวกับตนเอง ซึ่งกระบวนการดังกล่าวจะเกิดในระยะแรก ๆ ของชีวิต แต่อย่างไรก็ตาม ทั้งทฤษฎีสกีมาทางเพศและทฤษฎีพัฒนาการทางพุทธิปัญญาก็ยังมีความแตกต่างกันอยู่บ้าง โดยที่ทฤษฎีพัฒนาการทางพุทธิปัญญาได้เน้นความแตกต่างของเพศทางกายภาพว่าทำให้เกิดลักษณะที่แตกต่างกันในแต่ละเพศ โดยบุคคลจะรับรู้ว่าเป็นเพศใดแล้วจะค่อย ๆ รับรูปแบบพฤติกรรมของเพศตนเข้าไป ซึ่งรูปแบบของพฤติกรรมที่เหมาะสมกับเพศตนทำให้เกิดสกีมาทางเพศ ส่วนทฤษฎีสกีมาทางเพศเน้นว่าลักษณะที่แตกต่างกันในแต่ละเพศ เกิดจากการแย่งแย่งของสังคม ทำให้มีผลกระทบต่่อัตมโนทัศน์และพฤติกรรมของบุคคล เมื่อเด็กมีการเรียนรู้ถึงขอบเขตของบทบาททางเพศของชายและหญิงจึงเกิดสกีมาทางเพศ ดังนั้นทฤษฎีสกีมาทางเพศจึงเป็นผลจากการกำหนดของสังคมเป็นหลัก ส่วนทฤษฎีสกีมาทางเพศและทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม จะเน้นร่วมกันในเรื่องอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อการเรียนรู้บทบาททางเพศของเด็ก Mischel กล่าวว่า เด็กหญิงและเด็กชายเรียนรู้พฤติกรรมที่คล้ายคลึงกัน แต่จะแสดงออกมาในลักษณะใด เป็นผลจากความคาดหวังของสังคมที่มีต่อพฤติกรรมของแต่ละเพศ ส่วนทฤษฎีสกีมาทางเพศนั้นกล่าวว่า สิ่งแวดล้อมจะมีอิทธิพลในแง่เป็นตัวกำหนดความแตกต่างระหว่างบทบาททางเพศของเพศหญิงและเพศชายโดยทั่วไป ทำให้มีผลกระทบต่่อัตมโนทัศน์และพฤติกรรมของบุคคล

การวัดและประเมินบทบาททางเพศ

ความแนวคิดดั้งเดิมทางจิตวิทยาเชื่อว่า บทบาททางเพศของผู้ชายและผู้หญิงมีลักษณะเป็นความต่อเนื่องในเรื่องเดียวกันมีสองทิศทาง ดังนั้นการออกแบบเครื่องมือในการประเมินเกี่ยวกับบทบาททางเพศ จึงประกอบด้วยค่าที่เป็นลักษณะตรงข้ามที่เป็นความแตกต่างระหว่าง

ผู้ชายกับผู้หญิงแยกเป็น 2 ขั้วในคำถามแต่ละข้อ โดยขั้วหนึ่งจะเป็นลักษณะของความเป็นชาย อีกขั้วหนึ่งเป็นลักษณะของความเป็นหญิง แบบวัดลักษณะนี้มีข้อเสียคือ ไม่สามารถตอบว่ามีลักษณะของความเป็นชายและลักษณะความเป็นหญิงในเวลาเดียวกันได้ เพราะหากประเมินตนเองระหว่างกลางของทั้ง 2 ขั้ว ก็อาจตีความได้ว่า ไม่มีทั้งสองลักษณะก็ได้

ในระยะต่อมาได้มีแนวคิดใหม่เกี่ยวกับบทบาททางเพศ คือ ลักษณะของความเป็นชายและลักษณะของความเป็นหญิง มีอิสระไม่ขึ้นแก่กัน แต่โดยมากผู้หญิงและผู้ชายมักจะมีลักษณะเฉพาะตามเพศของตนสูงกว่าที่จะมีในเพศตรงข้าม แนวคิดนี้ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางและมีการศึกษาสนับสนุนแนวคิดนี้อยู่มากมาย (Bem 1974: 155-162; Heilbrun 1976: 186; Spence, Hemreich and Stapp 1975: 29-39) โดยเฉพาะการศึกษาของ Bem ที่ได้ยืนยันแนวคิดนี้อย่างมาก เขาได้พัฒนาแบบวัดบทบาททางเพศขึ้นให้ชื่อว่า Bem Sex Role Inventory (BSRI) (Bem 1974: 155-162; Bem 1977: 196-205) โดยมีจุดประสงค์ที่จะแยกความแตกต่างของบทบาททางเพศของบุคคลออกเป็น ลักษณะความเป็นชาย (Masculine) ลักษณะความเป็นหญิง (Feminine) ลักษณะแอนโดรจีนี (Androgyny) และลักษณะไม่เด่นชัด (Undifferentiated) ลักษณะของข้อคำถาม เป็นคำคุณศัพท์ที่บรรยายถึงคุณลักษณะหรือบุคลิกภาพของบุคคล ให้ผู้ตอบเลือกว่าแต่ละข้อตรงกับบุคลิกลักษณะของเขามากน้อยเพียงใด ข้อคำถามต่าง ๆ ทั้งหมด 200 ข้อ Bem ได้จากการสอบถามกลุ่มนักเรียนจำนวนหนึ่งประเมินว่า เป็นลักษณะทางบวกและเหมาะสมกับเพศชายมากกว่าเพศหญิง (Masculine item) 20 ข้อ และเป็นลักษณะทางบวกที่เหมาะสมกับเพศหญิงมากกว่าเพศชาย (Feminine item) 20 ข้อ และลักษณะที่เป็นกลาง 20 ข้อ ซึ่งเป็นลักษณะทางบวกที่สังคมพึงปรารถนา 10 ข้อ และลักษณะทางลบที่สังคมไม่พึงปรารถนา 10 ข้อ รวมเป็นข้อกระทงทั้งสิ้น 60 ข้อ

สำหรับแบบวัดบทบาททางเพศในประเทศไทยนั้น วรรณภา เพชรพันธ์ และ ฉันทิกา ทิมากร ได้ร่วมกันสร้างขึ้นเมื่อปี 2533 โดยใช้แนวทางการสร้างตามแบบทดสอบของ Bem แต่เนื่องจากแบบสอบถามของ วรรณภา และ ฉันทิกา สร้างจากกลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยม ผู้วิจัยจึงอาศัยแนวทางการสร้างแบบทดสอบเดียวกันนี้ ไปทำในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยจะศึกษาในงานวิจัยครั้งนี้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการค้นคว้างานวิจัยในประเทศไทยในขณะนี้ เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบทบาททางเพศกับความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง พบว่ายังไม่มียงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้เลย ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาถึงการเห็นคุณค่าในตนเองกับตัวแปรทางจิตวิทยาอื่น ๆ เช่น ความเชื่อมั่นในตนเอง บุคลิกภาพการแสดงตัว ความวิตกกังวล การเป็นผู้นำ เป็นต้น ส่วนงานวิจัยในต่างประเทศเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบทบาททางเพศกับการเห็นคุณค่าในตนเองมีดังนี้คือ

สเปนซ์ และคณะ (Spence, J.T., Helmreich, R. and Stapp J., 1975: 29-38) ได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะความเป็นชาย (Masculine) คุณลักษณะความเป็นหญิง (Feminine) และการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-esteem) ในกลุ่มนักศึกษาปริญญาตรีที่เป็นชาย 248 คน และหญิง 282 คน โดยใช้แบบสอบถาม 3 ชุด คือ PAQ (The Personal Attributes Questionnaire), ATWS (Attitude Toward Women Scale) และ TSBI (Texas Social Behavior Inventory) ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะที่มีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองสูงสุดคือ คุณลักษณะแอนโดรจีนิ (Androgyny) หมายถึง บุคคลที่มีคุณลักษณะความเป็นชายและความเป็นหญิงสูงทั้งคู่ รองลงมาคือ บุคคลที่มีคุณลักษณะความเป็นชายสูง (Masculine) ส่วนระดับที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำที่สุดคือ กลุ่มที่มีคุณลักษณะไม่เด่นชัด (Undifferentiated) หมายถึง บุคคลที่มีคุณลักษณะความเป็นชายและความเป็นหญิงต่ำทั้งคู่

เบม (Bem, Sandra L. 1977: 196-205) ได้ใช้แบบสอบถามที่คิดขึ้นเอง คือ Bem Sex-Role Inventory ทดสอบกับนักศึกษามหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด ที่กำลังศึกษาในช่วงฤดูใบไม้ผลิและฤดูใบไม้ร่วง ในปี 1975 จำนวน 665 คน แบ่งเป็นชาย 375 คน และหญิง 290 คน แบ่งนักศึกษาออกเป็น 4 กลุ่มบทบาททางเพศ คือ บทบาทความเป็นชาย (Masculine) บทบาทความเป็นหญิง (Feminine) บทบาทแอนโดรจีนิ (Androgyny) และบทบาทไม่เด่นชัด (Undifferentiated) แล้ววัดระดับการเห็นคุณค่าในตนเอง โดยใช้แบบสอบถาม The Texas Social Behavior Inventory (TSBI) พบว่า ผู้ชายที่มีบทบาทความเป็นชาย (high masculine) จะมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองสูง ส่วนผู้หญิง

ที่มีบทบาทความเป็นชาย (high masculine) และบทบาทความเป็นหญิง (high feminine) จะมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองสูง แต่ผู้ชายที่มีบทบาทความเป็นหญิง (high feminine) และผู้หญิงที่มีบทบาทไม่เด่นชัดจะมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ ส่วนบทบาทแอนโดรจีนี (high-masculine, high feminine) จะมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองสูงที่สุด

Heilbrum (1981 อ้างถึงใน ฉันทิกา ทิมากร 2534: 36) ได้ศึกษาเกี่ยวกับบทบาททางเพศกับการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-esteem) ในกลุ่มนักศึกษาวัยรุ่นพบว่า กลุ่มตัวอย่างเพศหญิงที่มีลักษณะความเป็นชายและลักษณะความเป็นหญิงสูงทั้งคู่ (Androgyny) จะเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-esteem) สูงที่สุด แต่ในกลุ่มตัวอย่างเพศชายนั้นพบว่า ไม่มีความแตกต่างของคะแนนการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-esteem) ในกลุ่มที่มีลักษณะความเป็นชายสูงอย่างเดียว (Masculine) และกลุ่มที่มีลักษณะความเป็นชายและลักษณะความเป็นหญิงสูงทั้งคู่ (Androgyny) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เชฟเฟอร์ (Schaffer, Suzanne L., 1982) นักศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิต แห่ง Florida Institute of Technology ได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างเอกลักษณ์บทบาททางเพศ (Sex-Role Identity) กับระดับการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-esteem) ของนักศึกษาชาย 100 คน ใน Florida Institute of Technology และ Brevard Community โดยใช้แบบสอบถาม Bem Sex-Role Inventory (BSRI) วัดบทบาททางเพศ และใช้ The Index of Adjustment and Values ในการวัดระดับการเห็นคุณค่าในตนเองทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยตั้งสมมติฐานว่า มีบทบาทความเป็นชายสูง-จะมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าบทบาททางเพศแบบอื่น ๆ ผลการวิจัยไม่สนับสนุนสมมติฐานนี้ แต่พบว่าชายที่เป็นแอนโดรจีนีเท่านั้น ที่มีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าบทบาททางเพศแบบอื่น ๆ

แลมส์ (Lamke, L.K., 1982) ได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างบทบาททางเพศกับระดับการเห็นคุณค่าในตนเอง ในนักเรียนไฮสกูล 106 คน โดยเปรียบเทียบแบบสอบถามบทบาททางเพศ 2 ชุด คือ BSRI และ PAQ พบว่า เมื่อใช้ BSRI ทดสอบคนที่มีบทบาททางเพศแบบแอนโดรจีนี จะมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าบทบาททางเพศแบบอื่น ๆ คือ บทบาทความเป็นชายสูง บทบาทความเป็นหญิงสูง และบทบาทไม่เด่นชัดก็ให้ผลที่คล้ายกัน

คือ คนที่มีบทบาทแอนโดรจีนี จะมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าคนที่บทบาททางเพศแบบความเป็นหญิงสูงและบทบาทไม่เด่นชัด

ในปีเดียวกันนั้นเอง แลมค์ ได้ศึกษาถึงผลของการรับรู้บทบาททางเพศต่อระดับการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กวัยรุ่นตอนต้น กลุ่มตัวอย่างมีอายุระหว่าง 12-15 ปี เป็นชาย 70 คน และหญิง 49 คน โดยใช้แบบสอบถาม BSRI และ PAQ วัดบทบาททางเพศ และใช้ Rosenberg Self-esteem Scale วัดระดับการเห็นคุณค่าในตนเอง พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีบทบาทความเป็นชาย (Masculine) และแอนโดรจีนี (Androgyny) จะมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีบทบาทความเป็นหญิง (Feminine) และบทบาทไม่เด่นชัด (Undifferentiated) และจากการวิเคราะห์ต่อไปพบว่า บทบาทความเป็นชายเท่านั้นที่สามารถทำนายระดับการเห็นคุณค่าในตนเองได้ และผลกระทบของบทบาททางเพศต่อระดับการเห็นคุณค่าในตนเองนี้จะเด่นชัดในกลุ่มตัวอย่างเพศหญิงมากกว่าชาย

จุง (Chung, O.B., 1983) นักศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิต ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง บทบาททางเพศและระดับการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนอเมริกันและนักศึกษาเกาหลี โดยใช้ BSRI วัดบทบาททางเพศและใช้ SEI (Coopersmith Self Esteem Inventory) วัดระดับการเห็นคุณค่าในตนเอง กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาระดับวิทยาลัยชาวอเมริกัน 208 คน และนักศึกษาเกาหลี 297 คน พบว่ามีความแตกต่างระหว่าง 2 วัฒนธรรมจริง คือ ในนักศึกษาชาวอเมริกัน บทบาทความเป็นชายจะมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองสูง ส่วนในนักศึกษาเกาหลี บทบาทแอนโดรจีนี จะมีความสัมพันธ์กับระดับการเห็นคุณค่าในตนเองมากกว่าบทบาททางเพศแบบอื่น ๆ ผลการวิจัยสนับสนุนสมมติฐานที่ว่า บทบาททางเพศและระดับการเห็นคุณค่าในตนเอง มีความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมอย่างมีนัยสำคัญ

เอลลิส (Ellis, R.A., 1983) นักศึกษาดุษฎีบัณฑิต ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง ผลกระทบของบทบาททางเพศและการเปิดเผยตนเองต่อระดับการเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษาระดับปริญญาตรี กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 405 คน โดยใช้ RSRI วัดบทบาททางเพศ ใช้ The Tennessee self-Concept Scale วัดระดับการเห็นคุณค่าในตนเอง และใช้ Marlowe-Crowne Social Desirability Scale วัดการปกป้องตนเอง พบว่ากลุ่มตัวอย่างทั้งที่ควบคุมและไม่ควบคุมการป้องกันตนเอง (defensiveness) ที่มีบทบาทแอนโดรจีนี

จะมีคะแนนระดับการเห็นคุณค่าในตนเอง สูงกว่าบทบาททางเพศแบบอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญ และไม่มี ความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างกลุ่มที่มีบทบาทความเป็นชายและบทบาทความเป็นหญิง ส่วนกลุ่มบทบาทไม่เด่นชัด เป็นกลุ่มที่มีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำสุด และเพศหญิงจะมีบทบาทแอนโดรจีนีมากกว่าเพศชายสองเท่า เพศชายจะมีบทบาทไม่เด่นชัดมากกว่าเพศหญิงสองเท่า

รัสและแมคกรอว์ (Rust, F.O. and McGraw, A. 1984) ได้ศึกษาถึงอิทธิพลของบทบาทความเป็นชาย (Masculine) และบทบาทความเป็นหญิง (Feminine) ต่อระดับการเห็นคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น และการยอมรับของกลุ่มเพื่อน ในวัยรุ่นผิวดำที่เป็นชาย 74 คน และหญิง 98 คน ที่มีอายุระหว่าง 14-18 ปี โดยใช้แบบสอบถาม PAQ วัดบทบาททางเพศ และใช้ Piers-Harris Children's Self-Concept Scale วัดระดับการเห็นคุณค่าในตนเอง พบว่าทั้งผู้ชายและผู้หญิงที่มีบทบาททางเพศแบบแอนโดรจีนี จะมีความสัมพันธ์กับระดับการเห็นคุณค่าในตนเองสูงที่สุด รองลงมาคือบทบาทความเป็นชาย (Masculine) ส่วนผู้ชายและผู้หญิงที่มีบทบาทความเป็นหญิง (Feminine) จะมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำสุดอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนการยอมรับของกลุ่มเพื่อนนั้น ไม่ถูกอิทธิพลโดยบทบาททางเพศอย่างมีนัยสำคัญ

เคทและซูกาวารา (Cate, R. and Sugawara, A.I., 1986) ได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้บทบาททางเพศของตนกับระดับการเห็นคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นตอนกลาง พบว่า ผู้หญิงรับรู้ว่าคุณสมบัติทางสังคมดีกว่าชาย ส่วนผู้ชายรับรู้ว่าคุณสมบัติแข็งแรงมากกว่าหญิง และพบว่าผู้ชาย ผู้หญิงที่รับรู้ว่าคุณลักษณะความเป็นชายสูง (Masculine) จะคิดว่าตนมีความสามารถทางสังคมสูงกว่าคนที่มีความเป็นชายต่ำ (low masculine) และมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองโดยทั่วไป (General Self-esteem) สูงกว่าคนที่มีความเป็นชายต่ำอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนในด้านความแข็งแรงทางกาย ผู้ชายและผู้หญิงที่มีความเป็นชาย จะคิดว่าตนแข็งแรงกว่า และมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองโดยทั่วไปสูงกว่าผู้หญิงที่มีความเป็นชายต่ำ (Low Masculine) อย่างมีนัยสำคัญ แต่ไม่แตกต่างจากผู้ชายที่มีความเป็นชายต่ำ

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น พอจะสรุปผลการวิจัยได้ว่า บทบาท แอนโดรจีนหรือบุคคลที่มีคุณลักษณะความเป็นชายและความเป็นหญิงสูงทั้งคู่ (Androgyny) และบุคคลที่มีบทบาทความเป็นชายสูง (Masculine) จะมีคะแนนการเห็นคุณค่าในตนเองสูงสุด ส่วนบุคคลที่มีคุณลักษณะความเป็นชายและความเป็นหญิงต่ำทั้งคู่หรือบทบาทไม่เด่นชัด (Undifferentiated) จะมีบทบาทการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำสุด ซึ่งผลงานวิจัยส่วนใหญ่ เป็นการศึกษาสังคมตะวันตก เสียเป็นส่วนใหญ่ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องนี้ในสังคม ไทยดูบ้าง ว่าจะมีความแตกต่างจากสังคมตะวันตกอย่างไร เพราะถึงแม้ค่านิยมทางสังคม หลายอย่างจะคล้ายคลึงกัน แต่แนวทางการอบรมสั่งสอนและการดำเนินชีวิตของคนไทยก็ยิ่ง แตกต่างจากสังคมตะวันตกอยู่มากเช่นกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบการเห็นคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นที่มีการรับรู้บทบาททางเพศ แตกต่างกัน
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการเห็นคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น เพศชาย และ เพศหญิง ที่มีการรับรู้บทบาททางเพศแตกต่างกัน

สมมติฐานในการวิจัย

1. วัยรุ่นที่มีบทบาททางเพศแบบแอนโดรจีนี (Androgyny) จะมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าบทบาททางเพศแบบอื่น ๆ
2. วัยรุ่นที่มีบทบาททางเพศแบบไม่เด่นชัด (Undifferentiated) จะมีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำกว่าบทบาททางเพศแบบอื่น ๆ
3. วัยรุ่นชายที่มีบทบาทความเป็นชายสูง (Masculine) จะมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าวัยรุ่นชายที่มีบทบาทความเป็นหญิงสูง (Feminine) และบทบาทไม่เด่นชัด (Undifferentiated) แต่จะต่ำกว่าวัยรุ่นชายที่มีบทบาทแอนโดรจีนี (Androgyny)

4. วัยรุ่นหญิงที่มีบทบาทความเป็นชายสูง (Masculine) จะมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าวัยรุ่นหญิงที่มีบทบาทความเป็นหญิงสูง (Feminine) และบทบาทไม่เด่นชัด (Undifferentiated) แต่จะต่ำกว่าวัยรุ่นหญิงที่มีบทบาทแอนโดรจีนิ (Androgyny)

ขอบเขตของการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักศึกษาระดับอุดมศึกษา ชั้นปีที่ 1-4 จากมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชน ปีการศึกษา 2534 ในเขตกรุงเทพมหานคร

2. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

2.1 เพศ ได้แก่ เพศชาย เพศหญิง

2.2 ลักษณะบทบาททางเพศ จำแนกตามวิธีการของ Bem (1978)

มี 4 ประเภท คือ

- กลุ่มที่มีลักษณะความเป็นชายสูงลักษณะเดียว (Masculine)
- กลุ่มที่มีลักษณะความเป็นหญิงสูงลักษณะเดียว (Feminine)
- กลุ่มที่มีลักษณะความเป็นชายและความเป็นหญิงสูงทั้งคู่ (Androgyny)
- กลุ่มที่มีลักษณะความเป็นชายและความเป็นหญิงต่ำทั้งคู่ (Undifferentiated)

2.3 คะแนนการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-esteem)

ค่าจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. การเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-esteem) หมายถึง การประเมินคุณค่าในตนเอง โดยตรวจสอบการกระทำ ความสามารถและการประสบผลสำเร็จ ซึ่งวัดได้จากแบบสอบถามการเห็นคุณค่าในตนเองของ คูเปอร์สมิธ (Coopersmith Self-Esteem Inventory : Adult Form)

2. บทบาททางเพศ (Sex-Role) หมายถึง การรายงานคุณลักษณะความเป็นชาย ความเป็นหญิง ดังที่กลุ่มตัวอย่างคิดว่าคนเป็น ซึ่งวัดได้จากค่าคะแนนของแบบสอบถาม บทบาททางเพศที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งออกเป็น 4 แบบ คือ

- บทบาทความเป็นชาย (Masculine) หมายถึง บุคคลที่มีค่าคะแนนความเป็นชายสูงกว่าคะแนนมัธยฐาน (Median) ของแบบสอบถามคุณลักษณะความเป็นชาย และมีค่าคะแนนความเป็นหญิงต่ำกว่าคะแนนมัธยฐานของแบบสอบถามคุณลักษณะความเป็นหญิง

- บทบาทความเป็นหญิง (Feminine) หมายถึง บุคคลที่มีค่าคะแนนความเป็นหญิงสูงกว่าคะแนนมัธยฐานของแบบสอบถามคุณลักษณะความเป็นหญิง และมีค่าคะแนนความเป็นชายต่ำกว่าคะแนนมัธยฐานของแบบสอบถามคุณลักษณะความเป็นชาย

- บทบาทแอนโดรจีนิ (Androhyne) หมายถึง บุคคลที่มีค่าคะแนนความเป็นชายและความเป็นหญิงสูงกว่าคะแนนมัธยฐานทั้งคู่

- บทบาทไม่เด่นชัด (Undifferentiated) หมายถึง บุคคลที่มีค่าคะแนนความเป็นชายและความเป็นหญิงต่ำกว่าคะแนนมัธยฐานทั้งคู่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงบทบาททางเพศของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาไทยในปัจจุบัน
2. ทำให้ทราบถึงระดับการเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาไทยในปัจจุบัน
3. ทำให้ทราบว่าลักษณะบทบาททางเพศแบบต่าง ๆ นั้น มีคะแนนการเห็นคุณค่าในตนเองแตกต่างกันหรือไม่
4. ทำให้ทราบถึงความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมไทยกับชาติอื่นในเรื่องของบทบาททางเพศและการเห็นคุณค่าในตนเอง